

UPPSALA
UNIVERSITET

Forskningsstudie:

Bokstarts-projektet på Gotland: Utmaningar och möjligheter med en lässatsning för barn 0-3 år

Annika Hillbom

FD, universitetslektor

Institutionen för pedagogik, didaktik och
utbildningsstudier

UPPSALA
UNIVERSITET

Innehåll

1. Bakgrund: tidigare forskning om yngre barns läsning och centrala begrepp
2. Om studien: enkäter med vårdnadshavare och intervjuer med projektmedarbetare
3. Huvudresultat och resultat som rör de olika verksamheterna
4. Sammantagen bild

Länk till den digitala rapporten: <https://gotland.se/113780>

UPPSALA
UNIVERSITET

Utgångspunkter

- Läsning gynnar barn på många olika sätt: inlevelse och fantasi, språkutveckling, utveckling av litteracitet, samspel mellan vuxen och barn m.m.
- Barn kan ta till sig läsning från mycket tidig ålder.
- **Hur** läsningen sker har betydelse för vilken litteracitet barnet utvecklar (Brice Heath 1980-90-tal m.fl.).

Men obs. språk och litteracitet utvecklas också genom samtal, digitala medier osv.

UPPSALA
UNIVERSITET

Har läsprogram effekt? (de Bondt, Willenberg & Bus 2020)

- Metastudie av effekterna av tre största bokgåvoprogrammen i världen som är avsedda att öka läsningen med yngre barn: *Bookstart* (Bokstart), *Reach Out and Read* och *Imagination Library*
- 44 olika forskningsstudier på programmen i olika länder.
- De tre läsprogrammen har en tydlig effekt på *the home literacy environment*. Läsintresset ökar betydligt i familjerna, barnens litteracitet ökar inför skolstarten och under de första skolåren.

- Programmen är särskilt effektiva när de inkluderar många personliga kontakter med vårdnadshavarna, information om läsningens betydelse samt att man visar vårdnadshavarna hur de kan läsa med sina barn.
- Vårdnadshavare har särskilt förtroende för information om läsningens betydelse för barnets kognitiva utveckling om denna ges av en barnläkare eller barnsköterska.
- Effekterna är störst i socioekonomiskt svaga familjer, där man kanske har färre barnböcker i hemmen och tenderar att börja läsa senare med sina barn än i socioekonomiskt starkare familjer. Bokgåvorna är viktiga.

UPPSALA
UNIVERSITET

Tidigare forskning om Bokstarts-projekt

- Internationella och nationella forskningsstudier och rapporter om Bokstart i olika länder (t.ex. Bundy 2004, Rydsjö 2012, Sun m.fl. 2013, Rix m.fl. 2015, Hygum Espersen 2016, Rånlund m.fl. 2020)
- Forskningen visar att samsyn och gemensamma budskap från olika aktörer/verksamheter ökar projektens framgång. Stadig finansiering, aktiviteter i lokalsamhället och personliga kontakter mellan medarbetare och familjer är viktiga framgångsfaktorer.

UPPSALA
UNIVERSITET

Studentuppsatser om Bokstart Gotland (2020)

Marlene Vanqvist och Jenny Larsson: *En bok är en skatt. En studie av förskolors kapprumsbibliotek inom Bokstartsprojektet och pedagogernas förhållningssätt.*

Rebecca Nordlund och Anna Ringqvist: *"För att barnen ska bli intresserade, måste jag vara engagerad." En studie om hur pedagogers förhållningssätt till böcker och läsning påverkar resultaten inom projektet Bokstart på fem förskolor.*

Linnea Rangbäck och Petra Lyander: *"Alla ska kunna hitta någonting att fastna för." En studie av bibliotekariers arbete med att välja böcker till kapprumsbibliotek inom projektet Bokstart och deras upplevelse av samarbete med förskolor och vårdnadshavare.*

UPPSALA
UNIVERSITET

Studiens syfte och frågeställningar

Syfte: Att belysa vårdnadshavares och projektmedarbetares upplevelser av Bokstart Gotland, och att därigenom också bidra till ökad kunskap om lässatsningars förutsättningar, utformning och resultat ur ett mer generellt perspektiv.

Frågeställningar:

1. Vilken inverkan har projektet haft på vårdnadshavares och projektmedarbetares attityder till yngre barns läsning?
2. Hur har projektmedarbetare inom barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola interagerat för att nå målet att öka läsningen med yngre barn?
3. Hur givande förefaller de olika projektaktiviteterna ha varit i förhållande till de resurser som de har krävt?
4. Vilka framgångsfaktorer och hinder för framgång i förhållande till lässatsningars allmänna målsättning att öka läsningen med yngre barn kan identifieras inom Bokstart Gotland, och i vilken mån är dessa gemensamma för lässatsningar i allmänhet eller mer specifika för det aktuella projektet?

UPPSALA
UNIVERSITET

Delstudier

- Enkät till vårdnadshavare vid barnets 18-månadersbesök på BVC (160 enkäter)
- Intervjuer med projektmedarbetare inom projektledning, barnhälsovård, bibliotek, öppna förskolan och förskolan (22 intervjuer)
- Följeforskningen pågick 1 juli 2019 – 31 december 2020. Rapporten publicerades i januari i år.

UPPSALA
UNIVERSITET

Centrala begrepp i studien

Läsforskning: *literacy, emergent literacy, family literacy, dialogisk läsning*

Yttre ramar för verksamheter: *ramfaktorer* (ramfaktorteori)

Samverkan mellan grupper/verksamheter och individer: *samtal, samsyn, samverkan och samhandling* (organisationsteori)

UPPSALA
UNIVERSITET

Huvudresultat

- Bokstarts-projektet på Gotland är uppskattat och ger resultat i form av att vårdnadshavare i större utsträckning...
  - ...förstår läsningens betydelse för yngre barn
  - ...börjar läsa tidigare, oftare och på ett mer interaktivt sätt
  - ...lyssnar in barnet mer, tillvaratar barnets initiativ.

Detta innebär förbättrade förutsättningar för utveckling av barnets litteracitet inför skolstarten.

- Genom Bokstart når man vårdnadshavare som annars inte läser så mycket med sina barn, och bidrar också till mer frekvent och kvalitativ läsning hos övriga vårdnadshavare.
- Bokgåvorna är mycket uppskattade och böckerna används i familjerna.

- Hembesöken av bokstartare i de utvalda fokusområdena: resurskrävande men ger mycket. I övrigt relativt billiga insatser som ändå ger mycket. Kan ofta integreras i ordinarie verksamhet.
- Samverkan mellan barnhälsovård, bibliotek, öppen förskola och förskola innebär att en samsyn kring yngre barns läsning skapas och förs fram kontinuerligt till vårdnadshavarna – ökar förutsättningarna för bestående effekter i familjerna.
- Samarbetet mellan verksamheterna fungerar överlag bra. Projektet upplevs som välorganiserat och tydligt. Den största utmaningen finns inom förskolan.

UPPSALA
UNIVERSITET

Specifikt för Bokstart Gotland

- Gotland: både en region och en kommun – BHV, förskola, länsbibliotek och bibliotek ingår i samma organisation. Relativt korta beslutsvägar – förenklar samarbetet.
- En glesbefolkad landsbygdsregion – goda förutsättningar för att genom vårdnadshavarna nå merparten av de barn som föds på ön.
- Många inom projektet är bekanta sedan tidigare – ökar möjligheterna till gott samarbete.
- Relativt låg personalomsättning – förenklar kontinuitet och stabilitet över tid. (Skillnader mellan olika verksamheter och arbetsplatser.)

UPPSALA
UNIVERSITET

Mer om resultat för de olika verksamheterna: Barnhälsovård

- Insatserna inom Bokstart fungerar bra, verkar kunna rymmas inom ordinarie verksamhet **och når alla familjer.**
- Ibland svårt att hinna med informationen om läsning och språkutveckling vid besöken – mycket annat ska hinnas med.
- Visst beroende av “eldsjälar”. Vikarier innebär en utmaning. Viktigt att nya medarbetare introduceras i projektet.

UPPSALA
UNIVERSITET

Mer om resultat för de olika verksamheterna: Bibliotek

- Bokstart är i linje med bibliotekens verksamhet och uppdrag men skulle i högre utsträckning kunna inkluderas i ordinarie verksamhet för att undvika "eldsjälsberoende".
- Hembesöken av Bokstartare/bibliotekarier är mycket uppskattade och innebär att en kontakt med biblioteken etableras tidigt.
- Sång- och lässtunder på biblioteken är mycket uppskattade av barn och vårdnadshavare.
- Vårdnadshavare uttrycker önskemål om barnlitteraturförslag från biblioteken.
- Bibliotekarier lyfter att det är viktigt att avdramatisera läsningen gentemot vårdnadshavarna för att nå familjer där man annars inte läser så mycket.

Förhållandet bibliotek – förskola

- Förskolepersonalen är generellt mycket nöjda med kontakterna med bibliotekarier.
- Kapproomsbiblioteken på förskolorna innebär att barnen tidigt kommer i kontakt med bibliotek som företeelse.
- Bibliotekarierna upplever att samarbetet med kapproomsansvariga **ibland** fungerar bra, särskilt om man har samarbetat med varandra sedan tidigare.
- Bibliotekarier och förskolepersonal uttrycker önskemål om att bibliotekarier i större utsträckning deltar i information till vårdnadshavare och i fortbildning av personalen på förskolorna.

UPPSALA
UNIVERSITET

Mer om resultat för de olika verksamheterna: Förskola

- Stor och heterogen organisation: många medarbetare, många uppgifter.
- Kunskap om, och intresse för, läsning med yngre barn och yngre barns språkutveckling varierar.
- Ofta tuffa arbetsvillkor. Svårt att hinna med Bokstarts-aktiviteterna (organisera och underhålla kapprumsbibliotek, delta i möten, informera vårdnadshavare, samarbeta med bibliotek och barnhälsovård).
- Viss avsatt arbetstid för Bokstart, mer stöd uppifrån och förbättrade samarbetsformer dels mellan förskolor, dels mellan verksamheter inom lokalområdet, skulle kunna göra skillnad.
- Öppna förskolan: Fyller en viktig funktion (även) för Bokstart. Liten verksamhet som fungerar väl på Gotland.

UPPSALA
UNIVERSITET

Några röster från vårdnadshavarna

BRA projekt! Tror detta är viktigt för många för att komma igång med läsning!

[Har insett] hur tidigt barn börjar dra nytta av läsningen.

Man har fått mer idéer om hur man kan läsa en barnbok för att det ska bli intressant och roligt.

Prat-läser mer, låter barnet styra mer.

Ser efter lite andra böcker än jag tidigare gjorde.

Inser att det har stor betydelse inför framtiden, språkutveckling och fantasi.

Jag har alltid varit mycket för läsning men min sambo blev mer involverad i läsningen.

Ett bra projekt som ger ett mer jämlikt samhälle och mer lika förutsättningar för barn.

Stort tack för engagemanget! Från Öppna förskolan och BVC och även biblioteken. Helt fantastiskt att få dela detta intresse med min dotter!

Sammantagen bild

1. Läsprogram **har** effekt: mer och “bättre” läsning, mer likartade och bättre förutsättningar för barn inför skolan.
2. Bokstarts-projektet på Gotland ger resultat. När nästan alla barn, och deras vårdnadshavare. Är uppskattat!
3. Att kommunledning/förvaltningar, barnhälsovård, bibliotek och förskola samarbetar och drar åt samma håll är ett framgångsrecept.
4. Gemensamma ramar, logotyp etc. är viktigt.
5. Viktigt med stöd uppifrån.
6. Viktigt med lyhördhet och respekt mellan verksamheter och medarbetare och gentemot vårdnadshavare. Ha “högt i tak”. Flexibilitet.
7. Man får inte ge upp eller ha för kort tidsperspektiv. Viktigt med påminnelser, fortbildning och att nya medarbetare introduceras. Viktigt med projektledare/samordnare.
8. Möjlig utveckling och goda råd (Gotland och mer generellt):
  - Arbeta vidare med samarbetsformerna och utbytet mellan verksamheter.
  - Kanske vara lite försiktig med en del hänvisningar till “forskning” (antal ord barn lär sig med/utan läsning o.d.).
  - Mer om flerspråkighet och läsning med yngre barn i andra kulturer? Mer samarbete med tolkarna?
  - Nå ännu fler – de som tackar nej?
  - Inkludera digitala medier, samtal osv.?
  - Samarbete med skolan? Uppföljning?

Kanske viktigast ATT något görs för att utveckla barns litteracitet snarare än exakt VAD och HUR. Men man behöver bestämma sig för något, ha tydliga ramar och arbeta konsekvent och långsiktigt för att nå resultat över tid. Bokstart är ett beprövat koncept som visat sig fungera under lång tid och i många länder.

UPPSALA
UNIVERSITET

Frågor/funderingar?

Referenser

- Bundy, Alan (2004). Australian Bookstart: A National Issue, a Compelling Case; A Report to the Nation by Friends of Libraries Australia (FOLA). *Australian public libraries and information services*, vol. 17, nr. 4, s. 196–217.
- de Bondt, Merel; Willenberg, Ingrid A. & Bus, Adriana G. (2020). Do book giveaway programs promote the home literacy environment and children's literacy-related behavior and skills? *Review of educational research*, vol. 90, nr 3, s. 349–375.
- Fast, Carina (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*. Uppsala Studies in Education No. 115.
- Hygum Espersen, Helle (2016). *Evaluering af samarbejdet i projekt Bogstart. En opsøgende biblioteksindsats over for familier med førskolebørn i udsatte boligområder*. KORA: Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.
- Lindström Sol, Sofia & Ekholm, David (2021). Integrating cultural and social policy through family home visits in suburban areas of exclusion: examining the rationalities of Bookstart Göteborg, *International Journal of Cultural Policy*.
- Rix, Jonathan, Parry, John, Drury, Rose, Messer, David & Hancock, Roger (2015). *The family experience of Bookstart Corner. An evaluation of Bookstart Corner*. The Centre for Research in Education and Educational Technology, The Open University.
- Rydsjö, Kerstin (2012). *Dags att höja ribban!? En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling*. Region Halland.
- Rånlund, Anders, Segerström, Arvid & Strandberg, Rebecka (2020). *Bokstart i Sverige – en uppföljning*. Kulturrådet.
- Sun, Milan Tung-Wen., Shih, Mei-Chiang., Hsu, Keng-Ming & Chen, Jenhei (2013). Service innovation and policy diffusion: An exploratory study of the Bookstart program in Taiwan, *International journal of public sector management*, vol. 26, nr 5, s. 361–374.